

Yashil

IQTISODIYOT
TARAQQIYOT
va

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'sratish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinnbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 1066 sahifa.

E'lion qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbanov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lif, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lif, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinnbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Majlis qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Xudoqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori

Abduraxanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinnbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Uteyev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokururasi boshqarma boshlig'i o'rinnbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokururasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi,
O'zR Bosh prokururasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr	10
Baxtiyor Islamov	
Kichik biznesni rivojlantirishda "yashil" iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati	12
Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G'oipnazarov	
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System	18
Zufarova Nozima Gulamiddinovna	
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko'rsatkichlari va ekologik muammolar	26
Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	
Yashil budgetlashtirish va uni O'zbekistonda joriy etish istiqbollari	32
Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	
Iqtisodiyotda ta'lim va fan integratsiyasining asosiy yo'nalishlari	37
Yormatov Ilmidin Toshmatovich	
Transport vositalari va yo'llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir	41
Agzamov Shaxboz Akmalovich	
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish	46
A. X. Salamov	
Biznes-reja baliqchilik xo'jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida	50
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	57
Axmediyeva Aliya Toxtarova	
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari	65
Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari.....	69
Shamsiyev Nodir Muratovich	
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari.....	74
Shagazatov Oybek bahodirovich	
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo'nalishlari	78
Davlatov Sanjar Abdimannonovich	
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmaсида yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari.....	82
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformatsiyaning muhim yo'nalishlari	86
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
O'zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mehanzizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida)	91
Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi.....	96
Nazarova Umida Avazovna	
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari.....	100
Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	
Globallashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish	105
Mirzayev Musurmon Umidullayevich	
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o'rni va ahamiyati	110
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Ta'lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili.....	115
Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	
Ta'minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish	121
Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari	125
Mamadiyarov Zokir Toshemirovich	
Razvitiye cifrovoy tranzformatsiiy bankovskogo sektora Respublikи Uzbekistan	131
Abdurahmanova Matluba Makhamedaminovna	
Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari	137
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	143
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	

Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	150
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	156
Axrarov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	161
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarning faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	169
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	172
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности.....	177
Зайнутдинова Умидा Джаполовна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	181
Qurbanov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	186
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	190
Izbosarov Boburjon Bahiddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	195
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	199
Mardiiev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlari.....	205
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	209
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	215
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	223
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	228
Eshimov Alisher Dusmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi)	236
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	242
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'lijni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	247
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	252
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	258
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchilagini joriy etish orqali budget-soliq siyosati samaradorligini yanada oshirish	262
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	268
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	276
Sobirov Otabek Olimjonovich	
Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	279
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabilitik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	283
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	286
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Vençur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda vençur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	290
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	295
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budget daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashtirishda tahlil qilish.....	299
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	

Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari.....	304
Abdullayev Boburjon Akbaralievich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	308
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	312
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	316
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation.....	321
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda molivayiv savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	327
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	331
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО "Ўзтемириўлайўловчи"	334
Н. Э. Кахарова	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	339
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
"STEKLOPLASTIK" MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	344
Musyeva Shoira Azimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	350
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	355
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralalar samaradorligiini KPI orqali baholash uslubiyati	359
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	364
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifikat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	371
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО "Худугазта'minot"	375
Хусанов Каҳрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	380
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi	383
Bobayev Isroijon Abdinabiyevich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	388
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	
O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	396
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	399
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	402
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingen daromadlarni legallashtirish mexanizmlari	411
G'aurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida)	415
Karimov Bekzodjon Ilhomovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	422
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	428
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	434
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	

Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	439
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Sokrashchenie urovnja bednosti v Uzbekistane.....	445
Amirdzhanova Sitora Sunnat kizi	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	450
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari.....	455
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budget daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari.....	462
Ollokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	465
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	471
Xalmuxamedova Zeboxon Babaxanova	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	475
M. Yuldasheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	482
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	489
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lif muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini instituttsional tahlil qilish mexanizmi	494
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	501
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	505
Karamatova Noiba Husniddinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlari	512
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....	519
Pardaev Mamayonus Karshiabevich, Muxammedov Murod Muxammedovich	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	524
Sultanov Baxram Begdullayevich	
Роль искусственного интеллекта в современных технологиях mediaobrazovaniya v vyschix uchebnix zavedenixakh.....	528
Samigova Gulandom Abdujabbarovna	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lif sifatiga ta'siri	536
Mirzayeva Muhlisra Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	541
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lif tizimining ta'siri	545
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	550
Shukurov Ilhom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	557
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi.....	562
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	566
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	572
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	579
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni	582
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	

Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi.....	586
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida.....	593
Nabihev Feruz Nurmurodovich	
Fundamentals of Innovative Management and its Organizational Control.....	599
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamatovich	
Moliyaviy menejment tizimini rivojlantirishda raqamli marketingdan foydalanishning afzalliklari.....	604
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Ocenka ekonomicheskoy effektivnosti ispolzovaniya fotoelektricheskoy teplovoy ustanovki	608
Zhuraev Islom Rahmatovich, Oldoшев Isroil Abrievich, Zhuraeva Zuxra Islamovna	
Ilmiy darajali kadrlar tayyorlash sohasida xalqaro tajriba.....	614
Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich	
Turizm infratuzilmasi va uning tarkibiy tuzilishi	621
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlari bozorining rivojlanishi sabablari.....	625
Abdukadirova Kamola Azimovna	
Mintaqada turizm sohasini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalari.....	629
Isomiddinov Inomjon Qurvonali o'g'li	
Ichki turizmni rivojlantirish bo'yicha infrastruktura holati.....	636
Dehqonov Burxon Rustamovich	
Soliqqa tortish maqsadida kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari.....	642
Kamilov Abror Anvarovich	
O'zbekistonda uylarning energiya samaradorligini oshirish	647
Dodiiev Fozil O'tkurovich	
O'zbekistonda talant menejmentni tatbiq etish istiqbollari.....	653
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	658
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Bulutli texnologiyalardan foydalangan holda resurs xarajatlarini optimallashtirish: tahlil va boshqarish	663
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Karabayev Rustam Zafarovich	
Milliy iqtisodiyotni rivojlanishida sug'urta institutlarining tutgan o'rni	673
K. A. Sharipov, D. Jo'rayev	
Tadbirkorlik nazariyasining evolyutsion talqini.....	678
Aripov Oybek Abdullayevich	
Enhance Export Potential of Private Entrepreneurship and Small Venture.....	683
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi	
Mintaqa barqaror rivojlanishini chekllovchi ekologik omillar tahlili.....	690
Adilova Marg'uba Tursunaliyevna	
Improving the Efficiency of Industrial Enterprise Activities in the Age of Digital Technologies	698
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
A study of green marketing practices in the retail industry – Advantages and disadvantages.....	705
Davronova Zilola Gulomovna	
Tijorat banklarining korporativ xizmatlarini transformatsiyalash jarayonini rivojlantirish.....	709
Farmanova O'g'iloy Alikul qizi	
Davlat moliyaviy nazorat tizimini rivojlantirish istiqbollari.....	715
Maxmudov Azamat Normuradovich	
Xorijiy banklarning moliya injiniringi mahsulotlari va rivojlanish istiqbollari	721
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekistonda turizm xizmatlari imkoniyatlari: muammo va yechimlar	727
Fayziyev Oybek Raximovich, Xalikov Saydilla Abdraxmanovich	
Sanoat klasterlarini shakllanishining simulyatsiya modelini yaratish	734
Xakimov Ziyodulla Axmadovich, Ahmedova Rayxona Jasurbek qizi	
Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning xususiyatlari va ustuvor yo'nalishlari	741
Tolibjon Qazaqov Sharifjon o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotda zamoniaviy texnika va texnologiyalarning xususiyatlari.....	747
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Biologik aktivlar va qishloq xo'jaligi mahsuloti joriy hisobini tashkil etish bo'yicha xorijiy tajribalar	752
Yusupova Mahfuza Baxtiyor qizi	
Mulkchilikning iqtisodiyotdagи ahamiyatini qiyosiy tahlil qilish (O'zbekiston va Shvetsiya misolida)	757
Odil Norboyev	
Ipoteka krediti riskining ayrim nazariy jihatlari.....	761
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	

Xalqaro turizm bozorining rivojlanish tendensiyalari va unda O'zbekistonning ishtiroki	764
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, Bobobekova Nargiza Baxtiyorovna	
Tijorat banklari fond bozoridaq aksiyalar narxini o'zgarishini ebo moduli orqali aniqlashning ekonometrik tahlili.....	769
Yuldasheva Manzura Ollashkurovna	
Organizational mechanism of sustainable development of the tourism industry, role and application of technologies.....	780
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich	
Banklarda risklarni diversifikatsiyalashning mohiyati va ahamiyati	787
Baxriddinov Sharofiddin	
Davlat oliy ta'lim muassasalarida daromad va xarajatlarning o'zaro mutanosibligi.....	793
Gafurov Anvar Bazarbayevich	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri: tahlil va istiqbollar.....	799
Raxmanov Bekzod Ibragimovich	
Инновационный и развивающий менеджмент в сфере услуг	803
Aхтамова Моҳигул Эркиновна	
Ishsizlarni kasb-hunarga o'qitish asosida raqobatbardoshligini oshirish	807
Bakiyeva Iroda Akbarovna	
Dehqon xo'jaliklarida yetishtirilgan grek yong'og'ini iste'molchilarga yetkazib berish yo'llari.....	811
Inobatov Abror Boshlarovich	
Komplaiens i risk menedzhment v mezhduunarodnykh gumanitarnykh organizatsiyakh	817
Mухамеджанов Баходир Каҳрамонович	
Ipakchilik korxonalarida innovatsion faoliyatni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari.....	822
Aliyeva Nodiraxon Abdumalikovna	
Soliqlarning yig'iluvchanligi va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	826
Abdurasulov Alisher Abdurasulovich	
Soliq islohotlari: u qanday bo'lishi kerak?	831
Hotamov Alisher Farxodovich	
Analiz operatsionnykh processov eksporto-orientirovannykh chlopkovo-tekstilnykh klastерov.....	837
Джурабаев Отабек Джурабаевич	
Ish bilan bandlikni sifat xususiyatlari asosida baholashga zarurat: ilmiy-nazariy yondashuvlar	842
Qurbanov Samandar Pulatovich	
Technology of Formation of Profession-Oriented Communication Competences in Training of Future Specialists in Higher Education Institutions.....	848
Rajapov Sulaymon	
Improving The Methodology of Developing Professional and Communicative Skills in Future Economists (In the Case of Teaching English).....	852
Samandarov Nargiza	
Sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnoparklardan foydalanshit muvaffaqiyatiga ta'sir etuvchi omillar.....	860
Sobirxonov Akbarxon Aziz-o'g'i	
Oziq-ovqat sanoati korxonalarida investitsion salohiyatni shakllantirishning mazmuni va ahamiyati	865
Xamrayev Nodirbek Ravshanovich	
O'zbekistonning moliyaviy siyosati: tarkibiy tuzilishi va tahlili	872
Jabborova Dilafruz Sodiq qizi	
Institutsional islohotlarni chuqurlashtirish sharoitida lizing investitsiyalarini rivojlantirishning nazariy-uslubiy jihatları	879
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Hududlar rivojlanishini ta'minlashda erkin iqtisodiy zonalarning ahamiyati.....	885
Salomat Norova	
Yo'lovchi tashish xizmatlari sohasida korxona faoliyatini strategik rejulashtirishga ta'sir etuvchi omillari tahlili.....	889
Abarov Mashxurbek Ismonaliyevich, Pusatova Gulchexra Erkinovna	
Anderryting xizmatining AQSh sug'urta bozorida tutgan o'rni.....	895
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni tuzishda aktivlarni qadrsizlanishga tekshirish.....	900
Tojiyev Behzod Bekmurod o'g'i	
Yangi O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish – muhim yo'naliш.....	904
Dushaboyev Mirjalol	
Recreational potential of Uzbekistan and prospects for the development of wellness tourism in the country ...	912
Amonboyev M., Shaymanova Nigora Yusupovna	
Yashil marketing: tushunchasi, mohiyati, kelib chiqishi, muammolari va istiqbollari	916
G'anieva Madina Bunyodali qizi, Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanova	

Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	923
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Lizing munosabatlarini rivojlantirishda raqamli marketing strategiyalari.....	928
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna	
Analysis of the Transformation and Development Trends of the Higher Education System in Uzbekistan.....	934
Zufarova Nozima Gulamiddinovna	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	940
Oybek Elmuratov	
Sifatli ta'lim uchinchi renessansning poydevori sifatida: xorijiy tajriba va tavsiyalar	943
Zafar Jumayev Ikromiddinovich	
Совершенствование методологии "зеленого" учёта в финансовом менеджменте устойчивого развития компаний энергетической отрасли в Узбекистане.....	947
Глазова Марина Викторовна	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsiyalarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	954
Berkinov B. B.	
O'rta ta'lif tizimida "o'qituvchi imiji"ni rivojlanish genezisi.....	962
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	966
Акбарова Лайло Упашевна	
Mintaqaning investitsion jozibadorligini oshirish maqsadida innovatsion marketing texnologiyalaridan foydalanish.....	971
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
Inson resurslarini rivojlantirishda xorijiy kompaniyalarning tajribasini o'rganish metodologiyasi.....	978
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Tadbirkorlik muhiti tahlili va uni davlat tomonidan tartibga solish shart-sharoitlari	981
S. T. Toshaliyeva, A. M. Abduraxmonov	
G'allachilik klasterlarini shakllantirishning tashkiliy-iqtisodiy jihatlari	986
Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	
Innovatsion texnologiyalarda umumishlab chiqarish xarajatlarini strategik boshqaruvin hisobini takomillashtirish masalalari	990
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Suv resurslaridan foydalanishda zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish-davr talabi	995
Ibroyim Maxkamov	
Tadbirkorlik subyektlari yer-suv resurslaridan foydalanishining hududiy xususiyatlari	999
Xamidjon Muxamadovich Shaxobov	
Korporativ tuzilmalarda global biznes etikasi va yashil biznes drayverlari.....	1003
Egamberdiyev Shuxrat Satimbayevich	
Aholini qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan ta'minlashning ayrim masalalari xususida.....	1007
Ochilova Maftuna Toshpulat qizi	
Tijorat banklari faoliyatining joriy holati tahlili	1012
Ergashev Azizzon Avazxon o'g'li	
Fermer xo'jaliklari samarali faoliyatining asosiy statistik ko'rsatkichlari va ularning tahlili	1016
M. Sh. Axmedova	
Tadbirkorlikni davlat tomonidan tartibga solish va qo'llab-quvvatlash shart-sharoitlari.....	1021
S. T. Toshaliyeva, D. A. Eshqulova	
Kichik biznes subyektlarini rivojlantirishda innovatsiyalardan samarali foydalanish mexanizmlari	1029
Rustamov Alisher Raxmataliyevich	
Iqtisodiyotni tartibga solishda moliya siyosatining ahamiyati	1038
Latipova Shaxnoza Maximudovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarning xalqaro valyuta operatsiyalarini takomillashtirish masalalari	1043
Beknazarov Nilufar Tulkinovna	
O'zbekistonda milliy valyuta kursi barqarorligini ta'minlash yo'llari	1046
Nasirxodjaeva Dilafruz Sabitxanovna, Shokirov G'ulomjon Sobirovich	
Mustaqil davlatlar hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditorlik faoliyatini tashkil etish xususiyatlari	1052
Ismoilova Feruza Isroilovna, Nasurova Kamolaxon Ravshanovna	
Hududlarning soliq salohiyatini moliya va investitsiya orqali oshirish hamda mahalliy budgetlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash mexanizmi	1058
Umida Yuldasheva	
Fan, ta'lif va ishlab chiqarish integratsiyasining rivojlanish genezisi	1062
Adizov Sanjar Rashidovich	

FAN, TA'LIM VA ISHLAB CHIQARISH INTEGRATSIYASINING RIVOJLANISH GENEZISI

Adizov Sanjar Rashidovich

iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Maqolada fan, ta'lif va ishlab chiqarish integratsiyasining rivojlanish genezisi o'rganilib, universitet modelari umumiyi tavsifi keltirilgan.

Kalit so'zlar: genezis, ta'lifni demokratlashtirish, universitet modellari, onlayn platformalar, tadbirkorlik ekotizimlari, zamonaviy universitet, universitet 4.0.

Abstract: The article examines the development genesis of the integration of science, education and production, and provides a general description of university models.

Key words: genesis, democratization of education, university models, online platforms, entrepreneurial ecosystems, modern university, university 4.0.

Аннотация: В статье рассматривается генезис развития интеграции науки, образования и производства,дается общая характеристика университетских моделей.

Ключевые слова: генезис, демократизация образования, университетские модели, онлайн-платформы, предпринимательские экосистемы, современный университет, университет 4..

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomalari va O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017-yil 7-fevraldag'i "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlanirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-son¹ Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 30.06.2020 yildagi "O'zbekiston Respublikasida yosh-larga oid davlat siyosatini tubdan isloh qilish va yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6017-son² Farmoni, O'zbekiston Respublikasining 23.09.2020 yildagi "Ta'lif to'g'risida"gi O'RQ-637-son³ Qonuni, O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 29-oktyabrdagi "Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida"gi O'RQ-576-sonli Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-oktyabrdagi "Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlanirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" PF-6097-son⁴ Farmonlari mamlakatimizda ta'lif va ilm-fan sohasini rivojlanirishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Xususan, ta'lif tizimida qabul qilingan eng muhim hujjalardan biri bu – "Ta'lif to'g'risida"gi Qonunning yangi tahrirda qabul qilinishi bo'ldi. Mazkur Qonunga, asosan, ta'lif sohasidagi asosiy prinsiplar, ta'lif tizimi, turlari va shakllari aniq belgilab qo'yildi.

Hozirda Universitet 4.0 deb belgilanuvchi kelajak universiteti bu shunchaki ta'lif, ilm-fan va innovatsiyalar emas, balki ko'proq darajada jamiyatning barcha tuzilmalari bilan integratsiya, insonning butun hayoti davomida uning kapitalining rivojlanishiga hamrohlik qiladi.[1]

Universitet 4.0 – tadqiqotchilar, o'qituvchilar, talabalar, biznes tashkilotlari, hokimiyat organlari, shahar hamjamiyatlari o'rtasida rivojlanish muammolarini hal qilish va ijtimoiy va iqtisodiy xarakatlarni kamaytirishda hamkorlik qilish platformasi sifatida faoliyat ko'rsatuvchi integratsiyalashgan universitetdir.[2]

Universitet 4.0. – bilimlar iqtisodiyoti va ijtimoiy-madaniy sohadagi global aloqa bo'g'inidir.[3]

Kelajakdagi universitet rivojlanishini belgilovchi omillar quyidagilardir:

- inson hayotining uzoq muddatli mehnat faoliyati;
- ta'lifning globallashuvi;
- ilm-fan, yangi texnologiyalar va iqtisodiyot tarmoqlari va boshqalarning jadal rivojlanishi kabilardir.

ADABIYOTLAR SHARHI

Uchinchi avlod universitetlarini shakllantirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar orasida, birinchi navbatda, amerikalik olimlar Jeyson E. Leyn va D. Bryus Jonsonning ingliz tilida "Oliy ta'lif tizimi 3.0: izchillikdan foyda-

1 <https://lex.uz/docs/3107036>

2 <https://lex.uz/docs/5234746>

3 <https://lex.uz/docs/5013007>

4 <https://lex.uz/docs/5073447>

lanish, mahsuldarlikni ta'minlash" asarini ta'kidlash lozim [1]. Ushbu asar AQSH oliv ta'lrim muassasalarining sof akademik tuzilmalardan bozor kuchlariga hamda tizimli boshqaruv va strategik rejalashtirishning yangi darajasiga yo'naltirilgan murakkab infratuzilma bilan ko'p kompleksli tizimlarga evolyutsiyasini tahlil qiladi.

Shuningdek, 1999-yilda D. Bell AQSHning texnologik yetakchiligining manbalari qatorida yuqori texnologik tadqiqot universitetlari, kuchli tadbirkorlik madaniyati va kichik biznesni moliyalashtirish bo'yicha VCni ta'kidlab o'tdi. 2000-yillarning boshlarida G'arb universitetlarida olib borilgan tadqiqot ishlaringin sifati va samaradorligining yaxshilanishi ularni ilmiy bilimlarni tijorat rivojlanishida yetakchi agentga aylantirdi. Universitetlar va sanoat o'rtaсидagi hamkorlik natijasida ilmiy kashfiyotlar innovatsion mahsulotlarga aylantirildi va tegishli biznes-modellar yordamida tijoratlashtirildi. Binobarin, ta'lrim, fan va bilimni tijoratlashtirishni birlashtirgan Oliy Ta'lrim 3.0 tizimi tashkil etildi.

Leyn (2013) tomonidan taklif qilinganidek, ko'p kampusli Universitet modeli (geterogen institutsional tuzilma tomonidan maxsus nazorat qilinadigan) Universitet 3.0 rivojlanishi nuqtayi nazaridan amaliy qiziqish uyg'otadi. Ushbu model turli xil muassasalar va geografik jihatdan tarqalgan kampuslarni birlashtiradi. Ushbu tuzilma ularga murakkab ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal qilish uchun ko'p tarmoqli diniy va institutlararo hamkorliklarni yaratishga imkon beradi. Bugungi kunda ko'p kampusli oliy ta'lrim tizimi AQSHdagi oliy ta'lrim manzarasining assosiy tarkibiy qismidir. Yetakchi davlat tadqiqot universitetlarining katta qismi ushu toifaga kiradi (Lane, 2013, 3-11-betlar).

Post-akademik fanining konsepsiyalarda universitetlarning missiyasi va institutsional bazasi kengaytirildi. 1994-yilda Gibbons va boshq. (1994) bilim ishlab chiqarishni Mode 1 dan Mode 2 ga o'tish, ya'ni ularning natijalaridan amaliy foydalanishga kam e'tibor qaratgan monodissiplinar tadqiqotlardan, ijtimoiy ahamiyatga ega muammolarni hal qiladigan transdissiplinar tadqiqotlarga o'tish to'g'risida yozgan. Mode 2 modeli bilim ishlab chiqarishning ijtimoiy taqsimlangan tizimi bilan tavsiflangan (Gibbons, et al., 1994.3, 10-betlar). 1995-yilda Etskovitz va Leydesdorff o'zlarining uch spiral tushunchasiga bag'ishlangan ishlarida universitetlar, sanoat va davlat o'rtaсидagi o'zaro aloqalarning tobora rivojlanib borishini ta'kidlashdi va buni bilim ishlab chiqarish, o'tkazish va qo'llash uchun iqtisodiyotni bilimga asoslangan holda rivojlanish maqsadida yangi ijtimoiy va institutsional tuzilmalarni yaratish sifatida izohlashdi. (Etskovis va Leydesdorff, 1995. 15-16-betlar). 2000-yilda ular uch spiral tushunchasini yangi texnologiyalarni yaratish va tarmoq orqali bilimlarni uzatishning innovatsion faoliyati va jarayonlarini tushuntirish uchun ishlatishdi (Etskovis va Leydesdorff, 2000. 111-116-betlar). Uch spiral tushunchasidagi assosiy g'oya – bu ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishda bilim ishlab chiqarishning assosiy agenti sifatida an'anaviy o'qitish va tadqiqot vazifalari bilan birgalikda muhim rol o'ynaydigan tadbirkorlik universiteti hisoblanadi. Tadbirkorlik universiteti talabalarga yangi g'oya va ko'nikmalarni uzatadi va ilmiy biznes uchun tadbirkorlik qobiliyatlarini rivojlanitiradi.

2003-yilda Karayannis bilim ishlab chiqarish bo'yicha Mode 3 tushunchasini taqdim etdi va 2005-yilda u ushu tushunchani Karayannis va Kempbell (2006) bilan hamkorlikda maxsus ishda ishlab chiqdi. Mode 3 tushunchasi 21asorda paydo bo'lgan va bilim yaratish, tarqatish va ulardan foydalanishning turli usullarini birlashtiradi. Ushbu usullar Mode 1 va Mode 2 ga xos bo'lishi mumkin, masalan, Mode 3 dagi innovatsiyalarning chiziqli va chiziqli bo'lmagan modellari parallel ravishda ishlashi mumkin. Shu bilan birga, ular bilimga asoslangan va bilim tomonidan boshqariladigan bilim, iqtisodiyot va jamiyatning birgalikdagi evolyutsiyasi natijasidir. Masalan, innovatsion tarmoqlar va klasterlarning ko'p qatlamlari tizimlarida bilim ishlab chiqarish fraktal tashkil etish shakliga ega bo'lgan yangi usullar qatoriga kiradimi? Ushbu geterogenlik gibrid sinergiya va funksional komplementarlikni hosil qiladi. Mode 3 modeli konsepsiyalashtirish, loyihalashtirish va bilim fondlari va oqimlari boshqarish bo'yicha politsentrik, multimodal va ko'p darajali tizimli yondashuvni taklif qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kelajak universiteti – Universitet 4.0 da ta'limga o'ziga xos xususiyatlari bu:

- aholining yuqori daromadli qatlamlari uchun mamlakat va jahonning yetakchi oliy o'quv yurtlarida elita yuqori darajadagi oflaysi ta'limga sohasini shakllantirish;

- ta'limga demokratlashtirish;
- ta'limga ommaviylashtirish, onlaysi ta'limga imkoniyatlarini oshirish;
- ta'limga tengsizlikning oshishi: onlaysi ta'limga – past sifatlari ta'limga, oflaysi ta'limga – aholining boy qatlamlari uchun yuqori sifatlari ta'limga;

- ta'limga shakllarini sinxronlashtirish — aralash ta'limga formatini amalga oshirish (onlaysi+oflaysi);[4]

- xususiy ta'limga muassasalarining barqaror o'sishi;

- ingliz tilidagi dasturlar sonining ko'payishi;

tadbirkorlik tashkilotlari qoshida korporativ universitetlarni tashkil etish.

Universitet 4.0 ning assosiy xususiyatlari:

- ta'limga dasturlarini moslashuvchanligi moslashuvchanlashtirish: qisqa muddatli yangi ko'nikmalarni egal-

lash imkonini beruvchi modulli qisqa muddatli dasturlarning keng tarqalganligi; klassik ta'lim dasturlaridan uzoqlashish;

- mustaqil ekspertlar yoki maxsus dasturlar, platformalar yordamida talabalar tomonidan egallangan ko'nik-malarni baholashga yo'naltirilgan ishlarni tekshirish va ballarni qo'yishdan voz kechish;

- raqamli onlayn va platformali ta'lim: ta'lim olish uchun Internet va platformalardan foydalanish;[5]

- ta'lim to'g'risidagi hujjatlarning raqamli formati;

- fanlararo va malakalararolik: fanlararo malakalarning mavjudligi;

- o'qituvchilarning rolini o'zgartirish: hamkorlikda o'rganish va intilish asosida qurilgan jamoalarning o'qituv-chilari/murabbiyllari/ustozlari;

- adaptiv ta'lim – talabaning individual ta'lim dasturini shakllantirishdagi rolining keskin o'sishi;[6]

- o'zgarishlarning yuqori tezligi (ta'lim dasturlari, o'quv yo'llari) o'quvchilarning malakaviy bo'shliqlarini bar-taraf etish maqsadida asosiy ustuvor yo'nalish;

- o'quvchilar o'rtaida kasbiy ko'nikmalar kombinatsiyasini rivojlantirish: kognitiv (tizimli va tanqidiy fikrlash), ijtimoiy (jamoada ishslash va o'zini o'zi boshqarish) va raqamli ko'nikmalar;[7]

- dual ta'lim tizimining ildiz otishi (oliy o'quv yurti-biznes);

- kelajak kasblari yoki "hali mayjud bo'lмаган kasblar" bo'yicha o'qitish;[8]

kelajak universitetlar uchun o'sish omillari – 2030 yilda universitetlar – to'g'ri qurilgan universitetni rivojlan-tirish strategiyasi va talabalar orasida talab bo'ladi.[9]

1-jadval. Universitet modellarining qiyosiy tavsiflari.

Model	Model xususiyatlari	Amalga oshirish vaqtி	Maqsadli auditoriya	Moliyalashti-rish manbalari
Universitet 1.0.	- universitetning klassik modeli; - yangi bilimlar manbai; - iqtisodiyot tarmoqlari uchun kadrlar tayyorlash; ijodkorlikni rag'batlantirish va ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash.	2000-yilgacha	oliy o'quv muassasi o'quvchilari	o'qish uchun to'lovleri, xayri-yalar
Universitet 2.0.	- klassik universitet modeli, - kadrlar tayyorlash; - bilimlarni uzatish; - "sof ilm", ilmiy-tadqiqot ishi ijrochisi, bozor ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda ilmiy-tadqiqot ishlari loyihasini tanlash; - nouxauni tijoratlashtirish - alohida tadqiqot guruhlari tashabbusi; davlat tomonidan moliyalashtirish va tartibga solishning muhim roli.	2000-yildan	oliy o'quv muassasi o'quvchilari	o'qish uchun to'lovleri, davlat
Universitet 3.0.	- universitetning innovatsion (tadbirkorlik) modeli; - iqtisodiy avtonomiya; - shaxsiy rivojlanish strategiyasi; - tadbirkorlik madaniyati, tadbirkor kadrlarni tayyorlash; - nouxauni tijoratlashtirish; - yaratilgan bilimlardan foyda olish; - biznes bilan faol hamkorlik qilish; - tadqiqot universiteti, institutlararo transdisiplinar tadqiqot guruhlari mavjudligi; - hamkorlikdagi izchillik; - ta'liming uzluksizligi; - ko'p madaniyatli tashkilot; - ommaviy ta'liming mega universitetlari; - ijtimoiy mas'uliyatli tashkilot – "jamiatga xizmat qilish".	2015-yildan	butun aholi	Davlat, o'z mablag'lari, shu jumladan tijoratlashtirishdan olingen daromadlar
Universitet 4.0.	- universitetning yangi modeli; - ijtimoiy rivojlanish markazi; - hududlar va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish markazi; - butun dunyo bo'ylab ta'lim modellarini birlashtirish; - platforma tamoyili; - ommaviy va elita ta'liming kombinatsiyasi.	2026–2030-yillardan	butun aholi	Ilmiy va tex-nologik faoli-yatni tijoratlash-tirishdan olingen daromadlar

Hozirgi vaqtida ko'plab ta'sirchan omillar ta'siri ostida bo'lgan universitet faol ravishda o'zgarib bormoqda. Bunday transformatsiya uning asosiy funksiyalarining butun majmuasiga taalluqli bo'lganligi sababli zamonaviy universitetlarning modellarida o'zgarishlar mavjud.

Asosiy trend Universitet 1.0 dan Universitet 4.0 ga, keyin esa kelajak universitetiga yo'naltiriladi (1-jadval). Turli universitetlar rivojlanishning turli bosqichlarida – modellar shunga mos ravishda o'z vazifalarini belgilaydilar. Shu bilan birga, universitetlarning turli modellari o'rtaqidagi raqobat davom etmoqda, barqaror bo'shlqlar va yutuq formatlari aniqlanmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli universitet modelini yaratish "Raqamli iqtisodiyot" milliy loyihasida ko'zda tutilgan. "Raqamli iqtisodiyot" milliy loyihasiga muvofiq 2023-yilga borib "Raqamli universitet" modeli elementlarini 100 foiz davlat oliv ta'lim muassasalarida joriy etish kerak.

Raqamli universitet modeli ilmiy va ta'lim jarayoni samaradorligini oshirish, Raqamli universitet modeli ilmiy va ta'lim jarayoni samaradorligini oshirish uchun onlayn platformalar orqali fan va ta'lim sohasida raqamlash-tirish imkoniyatlardan foydalanishni, shu jumladan, onlayn kurslar sonini oshirish, ochiq nashrlar, raqamli ilmiy aloqani rivojlantirish; internet-aloqalaridan to'liq foydalanish orqali universitet olimlari, talabalari va bitiruvchilari e'tirofini oshirishni nazarda tutgan.

Xulosa o'rnda aytish mumkinki, ta'lim sohasidagi islohotlar ham bugungi kunda o'zining dolzarbligi hamda amaliy ahamiyati bilan boshqa sohalardagi islohotlardan aslo qolishmaydi. Chunki ushbu sohadagi islohotlarni yanada keng ko'lamda davom ettirish davr talabidir.

Foydalilanigan adabiyotlar ro'yxati

- Соловьев О. Высшая степень. Почему невозможно предсказать будущее образования – URL: <https://www.forbes.ru>
- Сибирский федеральный университет. Университет 4.0. – URL: <https://www.sfu-kras.ru>
- Хавергал К. Стратегия на опережение: университеты мира к 2030 году. – URL: <https://www.timeshighereducation.com>
- Журавлева М. РБК. 14.09.2020. Эпоха непрерывного обучения. – URL: <https://plus.rbc.ru>
- Носырев И. РБК. 02.01.2021. К чему готовиться в 2021 году: главные прогнозы бизнес-гурзу – URL: <https://www.rbc.ru> Фиск П. Эдусатион 4.0. – URL: <https://www.thegeniusworks.com>
- Баранов И. Рынок труда стал требовательнее: как не стать лишним на нем. РБК. 15.12.2020 – URL: <https://pro.rbc.ru>
- Ректоры ведущих вузов: будущее за моделью "Университет 4.0". 27.10.2016.-URL:
- <https://misis.ru>
- <https://lenta.ru>
- Элементы "Цифрового университета" внедрят во всех государственных вузах к концу 2023 года. – URL: <https://tass.ru>
- Южный федеральный университет. Модель цифрового университета. – URL: <https://sfedu.ru>

Yashil

IQTISODIYOT
va
TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

E-mail: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №5666955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oly ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oly attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.